

ІСТОРИЯ ЯК ЕКСТРАЛІНГВАЛЬНИЙ ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ОБРАЗУ ДЕРЖАВИ В АНГЛОМОВНІЙ КАНАДСЬКІЙ ПОЕЗІЇ XVIII- XXI СТ.

Інна ПРИХОДЬКО (Херсон, Україна)

Історія формування будь-якого суспільства є важливим фактором, що впливає на всі сфери діяльності людей. Не виключенням є культура, зокрема поезія, яка створюється суспільством, як його невід'ємна частина й одночасно відображення історичних подій, які мали місце в цьому суспільстві. Творчість англомовних канадських поетів є суб'єктивним відображенням історії, що проявляється у варіативності номінативних одиниць, які об'єктивують образ держави у національній поезії різних історичних періодів. Дана стаття присвячена аналізу динаміки мовних засобів прямої лексико-семантичної номінації держави в англомовній канадській поезії XVIII-XXI століття в результаті впливу історичних подій як одного з найважливіших екстралінгвальних чинників. Шляхом кількісних підрахунків лексичних одиниць і числа їх контекстуальних реалізацій у корпусі досліджуваної поезії виявлено, що на різних історичних етапах формування державності у Канаді, змінювалися й тенденції щодо відбору лексичних засобів її номінації. Також встановлені найбільш актуальні тематичні групи прямих лексико-семантичних номінацій держави на різних історичних етапах і описано історичні події або факти, які слугували причиною саме такого авторського відбору номінативних одиниць.

Ключові слова: образ держави, динаміка, субстантивні засоби номінації, атрибутивна номінація, історія, Канада, англомовна канадська поезія.

История формирования любого государства – важный фактор, который влияет на все сферы деятельности людей. Не является исключением и культура, в частности поэзия, которая создается обществом, как его неотъемлемая часть и одновременно отображением исторических событий, которые имели место в этом обществе. Творчество англоязычных канадских поэтов является субъективным видением истории, что проявляется в вариативности номинативных единиц, которые объективируют образ государства в национальной поэзии разных исторических периодов. Эта статья посвящена анализу динамики языковых средств прямой лексико-семантической номинации государства в англоязычной канадской поэзии XVIII-XXI веков в результате влияния исторических событий как одного из главнейших экстралингвальных факторов. Путем количественных подсчетов лексических единиц и числа их контекстуальных реализаций в корпусе анализированных поэтических текстов установлено, что на разных исторических этапах формирования государственности в Канаде менялись и тенденции в отборе лексических средств ее номинации. Также установлены наиболее актуальные тематические группы

прямых лексико-семантических номинаций государства на разных исторических этапах и описано исторические события или факты, которые стали причиной именно такого авторского отбора номинативных единиц.

Ключевые слова: образ государства, динамика, субстантивные средства номинации, атрибутивная номинация, история, Канада, англоязычная канадская поэзия.

The history of state's formation is a very important factor, which influences each sphere of the human activity. The culture, and poetry in particular, is no exception, because they are produced by society as its indispensable part and at the same time as the depiction of the historical events that occurred in this society. The historical process of the Canadian statehood's formation continued more than two centuries, during which there occurred a lot of the significant historical events. These events were reflected in the cultural heritage of Canada, in particular, the works of the English-Canadian poets are the subjective vision of the Canadian history that manifests itself in the variability of the nominative units, which actualize the image of the state in the national poetry of the different historical periods. This article is devoted to the analysis of the dynamics of the direct lexico-semantic means of the state's naming in the English-Canadian poetry of the XVIII – XXI centuries and the historical events as one of the most important extra-linguistic factors that influenced the process of the Canadian state's naming. By means of the quantification of lexical units and their contextual realizations in the analyzed verses it has been found that the trends in selection of the nominative units of the state's naming changed at the different historical stages of the Canada's development. All lexical units that designate the Canadian state in the poetry under consideration were divided into several groups: the substantive nominative units, that fall into identifying and relative, and attributive nominations. Also there were found the thematic groups of the direct lexico-semantic means of the state's naming that were the most popular at the different historical stages. The historical events and facts, which influenced the author's choice of the nominative units, were described too.

Key words: image of state, dynamics, substantive nominative units, attributive nominative units, history, Canada, English-Canadian poetry.

Постановка проблеми. Загальновідомо, що мова є відкритою динамічною системою, оскільки виникнення, функціонування, трансформація і зникнення мовних одиниць є перманентним процесом. Вагомим фактором при дослідженні динаміки мовних одиниць є вивчення таких екстралінгвальних чинників, від яких мова залежить функціонально. **Аналіз останніх досліджень і публікацій** із зазначеної проблеми показав, що у роботах багатьох науковців висвітлюються питання впливу позамовних факторів на розвиток термінології (М. Мар'юк, Я. Снісаренко, О. Кринець, М. Русакова та ін.), аббревіацій

(С. Климович, І. Литовченко, Н. Возненко, Г. Харковець та ін.), неологізмів (Л. Баранникова, Є. Розен, О. Косович, О. Турчак та ін.) тощо. **Мета** даної статті полягає в аналізі екстралінгвальних аспектів динаміки лексичних засобів номінації держави в англomовній канадській поезії XVIII-XXI ст.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. У результаті аналізу й кількісних підрахунків номінативних засобів, що називають канадську державу у англomовному канадському поетичному дискурсі виявлено основні тенденції й екстралінгвальні причини їх динаміки. Зокрема, у досліджуваних поетичних текстах першого періоду формування канадської державності серед прямих субстантивних лексико-семантичних номінацій держави, які виконують у поетичних текстах ідентифікуючу функцію, більшого значення набувають апелювати (*дали* - ІА) (8 ЛО у 149 КА), які переважають і за кількістю лексичних одиниць (ЛО), і за їх контекстуальними актуалізаціями (КА) у порівнянні з ідентифікуючими номінаціями-онімами (*дали* - ІО), які називають державу (6 ЛО у 77 КА). У підгрупі ІА найбільш часто вживаними у поезії цього періоду виявилися номінативні одиниці *country* (51 КА) і *land* (50 КА), сумарна кількість їх КА становить більше половини від загальної кількості у цій групі номінативних засобів. Специфічною рисою досліджуваної поезії першого періоду є вживання лексеми *region* (6 КА) у якості номінації держави, оскільки у поетичних текстах наступних періодів вона не вживається у цій функції.

Серед ІО, які називають канадську державу в поезії цього періоду більш вживаними є назви європейських колоній або поселень (43 КА), ніж безпосередня назва держави (34 КА), що свідчить про те, що на цьому історичному етапі Канада ще не була сформована як єдина держава, наприклад: *Happy Acadia! Though around thy shore / I heard the stormy wind's terrific roar* [7]. Безпосередня назва держави у вигляді ІО *Canada* (*Canady*, *Canadia*) починає активно вживатися в англomовній канадській поезії лише наприкінці XVIII ст., наприклад: *Will you go along with me / To fight those Yankee boys / In the west of Canady*" [6]. Це пов'язано з тим, що саме в цей час починається процес

об'єднання окремих поселень і колоній спочатку в Верхню і Нижню Канаду, а потім в одну колонію під назвою Канада.

Значна кількість ідентифікуючих субстантивних засобів прямої лексико-семантичної номінації держави функціонують у поетичних текстах цього періоду у поєднанні з атрибутивними номінаціями (АН), які характеризують окремі територіальні одиниці держави (26 ЛО у 49 КА), її територіальний розмір (3 ЛО у 12 КА), розташування відносно інших, переважно європейських, держав (7 ЛО у 33 КА), наприклад: *Britain, to thee my vent'rous course I bent / From realms remote, where beasts with men contend* [9].

Велике значення при створенні досліджуваного образу у поезії першого періоду мають субстантивні номінації, які виконують релятивну функцію. Серед релятивних апелятивів (РА) за тематикою переважають номінативні одиниці, що вказують на природні умови нової для європейців території (ландшафт – 27 ЛО у 355 КА; фауна – 32 ЛО у 139 КА; кліматичні особливості – 19 ЛО у 132 КА; флора – 14 ЛО у 86 КА), наприклад: *The wondering trav'ler finds a milder clime / Where mingling with the pine's unfading green / The wither'd foliage of the oak's tree's bough / And elm, and maple's leafless sprays are seen <...> The frost defines the noon-tide beam / In the steel'd furrow rests the useless plough / Still thick'ning ice encrusts th' half-cover'd stream / Unusual mists foretell th' approaching snow / The flaky shower descends* [8]. Такі акценти у відборі номінативних одиниць є результатом художнього відображення початкових етапів історії і процесу заселення території сучасної Канади першовідкривачами. Серед релятивних онімів (РО), які зустрічаються в поезії цього періоду, найбільш репрезентативними за кількістю лексичних одиниць і частотністю їх актуалізації також є лексеми на позначення елементів природних ресурсів (12 ЛО у 63 КА). Важливість теми природи у поезії першого етапу розвитку державності у Канаді підтверджується також значною групою АН, які характеризують канадську природу, ландшафт (25 ЛО у 86 КА) і кліматичні умови (16 ЛО у 57 КА) на новій для європейських іммігрантів території, наприклад: *He told them of a region hard, iron-bound, and cold / Nor seas of pearl abounded, nor mines of shining gold* [10].

Важливими на цьому етапі розвитку канадської державності також є номінації держави, які вказують на населення і умови його життя на новому континенті. До першої тематичної групи відносяться РА, які називають населення (17 ЛО у 110 КА), АН, які характеризують корінних жителів (20 ЛО у 69 КА), іммігрантів (23 ЛО у 69 КА) і канадців, як нову націю (8 ЛО у 17 КА), наприклад: *Behold the savage tribes in wildest strain / Approach with death and terror in their train <...> Hideous yells announce the murderous band / Whose bloody footsteps desolate the land* [7]. Незначна кількість АН і їх контекстуальних реалізацій в останній підгрупі у порівнянні з першими двома свідчить про те, що на цьому етапі розвитку канадської державності люди, які проживали на цій території, ще не сприймалися як єдина нація, а навпаки – як два протилежні і навіть ворожі прошарки населення.

Тема умов життя населення представлена найбільшою кількістю лексичних одиниць і їх контекстуальних репрезентацій саме у поезії цього періоду. РА (22 ЛО у 108 КА) і АН (7 ЛО у 23 КА), що входять до цієї тематичної групи характеризують переважно негативні сторони життя європейських переселенців, наприклад: *Cramps, fevers, agues, vent'rous traders seize / Who, seeking wealth, relinquish health and ease / A sad exchange!* [9]. Також у поезії першого етапу окрім опису умов життя населення досить поширеною є також група лексем на позначення суспільних ідеалів і цінностей (12 ЛО у 53 КА), наприклад: *A Spire majestic rears it's solemn Vane <...> Where Truth and Peace and Charity abound / Where God is sought, and heav'nly Blessing found* [15].

Досить поширеними у ранній англійській канадській поезії є лексичні одиниці, спрямовані на позначення історичних подій того часу, зокрема РА, які позначають внутрішньо- і зовнішньополітичні конфлікти (16 ЛО у 78 КА), РО, які називають місця, де відбувалися історичні події (2 ЛО у 3 КА), РО-імена історичних діячів (7 ЛО у 45 КА), і АН, які характеризують останніх (7 ЛО у 26 КА), наприклад: *In the seaport of St. Malo, 't was a smiling morning May / When the Commodore Jacques Cartier to the westward sailed away* [10].

Групи РА на позначення економіки (5 ЛО у 16 КА), державної і національної символіки Канади (2 ЛО у 5 КА), органів і представників

державної влади (3 ЛО у 33 КА) держави разом з РО, що позначають імена окремих політиків (2 ЛО у 4 КА) і АН, які характеризують ставлення населення до влади (4 ЛО у 8 КА) є найменш репрезентативними в ранній англomовній канадській поезії, оскільки на цьому етапі держава ще не була сформована, а тому власних органів влади і символів Канади не існувало також. Лексичні одиниці, які входять до зазначених тематичних груп на цьому етапі в основному позначають відповідні реалії метрополії.

Другий період розвитку канадської державності розпочався після 1867 році, коли за рішенням королеви Вікторії канадській державі був наданий новий статус – домініон Канада (Канадська конфедерація). Зазначені зміни у суспільно-політичній значно вплинули на тематичне спрямування тогочасної англomовної канадської поезії і авторський відбір лексичних засобів об'єктивації образу держави в поетичних текстах. Зокрема в англomовній поезії з другої половини ХІХ ст. перестає використовуватися лексема *region* 'край', але починають функціонувати нові ІА, наприклад: *On Confederation we somewhat rely / By mutual concessions to live / And from one another we're hoping to buy / Whatever each Province can give* [1, p. 23]. У групі ІО (191 КА) у поетичних текстах періоду Конфедерації, на відміну від ранньої поезії, кількість контекстуальних репрезентацій ІО *Canada* значно переважає (183 КА) над відповідними кількісними показниками лексем, які називають окремі колонії, провінції або території (8 КА). Така тенденція у авторському відборі номінативних засобів держави наглядно демонструє, що саме на цьому етапі Канада починає сприйматися як єдине державне утворення, а не різні територіальні одиниці, об'єднані владою метрополії. Разом з ІА та ІО, які називають державу більше, ніж вдвічі зростає кількість АН, які характеризують її територіальний розмір (7 ЛО у 39 КА) і державу загалом (77 ЛО у 208 КА), наприклад: *Our broad and free Dominion! Where law and liberty have sway* [4]. При цьому дещо зменшуються кількісні показники групи АН, які вказують на географічне розташування держави (6 ЛО у 28 КА).

Однією з найактуальніших тем в поезії цього періоду залишається тема канадської природи, однак кількість лексичних одиниць, які її актуалізують, і їх

контекстуальних репрезентацій зменшується, зокрема, РА, які називають ландшафт представлені у поетичних текстах 25 ЛО у 247 КА, флору – 11 ЛО у 61 КА, фауну – 17 ЛО у 46 КА, кліматичні умови – 17 ЛО у 75 КА. Зменшуються і кількісні показники АН канадської природи, ландшафту (21 ЛО у 42 КА) і кліматичних умов (11 ЛО у 24 КА). Навпаки збільшується кількість РО-назв елементів природних ресурсів, але кількість їх контекстуальних репрезентацій при цьому залишається майже незмінною (19 ЛО у 57 КА).

У поезії цього періоду у порівнянні з попереднім значно збільшується кількість лексичних одиниць у групі РА, які вказують на внутрішньо- або зовнішньополітичні конфлікти у державі. Збільшується також кількість РО, які називають місця важливих історичних подій (8 ЛО у 33 КА), історичних діячів (10 ЛО у 40 КА) і АН, які характеризують останніх (13 ЛО у 54 КА). Це пов'язано в першу чергу з тим, що цей період для Канади відзначився її участю в Першій світовій війні і тогочасними конфліктами всередині канадського суспільства, наприклад: *I did not hate the man I killed / That soldier tall with eyes of blue / I might have spared him had I willed / I did what Duty bade me do <...> We had been days in battle grim / And foot by foot had nearer crept* [2, p. 52]. Тією ж причиною обумовлюється зростання у поезії періоду Конфедерації кількісних показників групи РА, які вказують на суспільні ідеали і цінності канадців – 29 ЛО у 204 КА.

Актуальною в поезії цього періоду залишається тема населення держави, яка об'єктивується в аналізованих текстах РА (21 ЛО у 156 КА), найбільш уживаним з яких стає лексема *Canadian* 'канадець' (52 КА), яка у поетичних текстах попереднього періоду не вживалася: *The same blood flows within us / Of Briton, Celt and Gaul <...> But remember that we are Canadian / Whatever may befall* [5]. Також у порівнянні з ранньою англомовною канадською поезією значно змінюються кількісні показники і семантика АН, які характеризують населення Канади. Зокрема, значно зменшуються кількість лексем і контекстуальних актуалізацій у групах АН на позначення корінного населення (12 ЛО у 17 КА) та іммігрантів (6 ЛО у 6 КА), і, навпаки, їх кількість зростає в тематичній групі, що характеризує канадців як єдину націю (35 ЛО у 150 КА).

У поезії цього періоду менше вживаються й лексичні одиниці, які змальовують умови життя населення Канади. Так РА, які відносяться до цієї тематичної групи, представлені в досліджуваних текстах 10 ЛО у 24 КА, а АН – 5 ЛО у 17 КА.

Протилежна ситуація у поезії зазначеного періоду відбувається у групі лексичних одиниць, які пов'язані з політикою держави. Так, збільшуються кількісні показники РА, спрямованих на позначення органів і представників державної влади (8 ЛО у 48 КА) і РО-назв держави-метрополії (9 ЛО у 102 КА), наприклад: *On merry England's fare famed land / May kind Heaven sweetly smile <...> God save our Queen, and heaven bless / The Maple Leaf forever!* [11]. Майже незмінною залишається кількість лексем і їх контекстуальних реалізацій у групах РО-імен окремих представників державної влади (1 ЛО у 1 КА) і АН, що виражають ставлення народу до влади або окремих політичних діячів (5 ЛО у 9 КА). Також суттєво збільшується кількість РА і контекстів, у яких вони вживаються, які називають державні і національні символи Канади (9 ЛО у 95 КА), наприклад: *Let the maple leaf and beaver / Be our union beadje forever* [3].

У порівнянні з ранньою англomовною канадською поезією в поетичних текстах написаних після заснування Конфедерації спостерігається значне збільшення лексем і їх контекстуальних репрезентацій у тематичній групі РА, які вказують на економіку держави (10 ЛО у 50 КА), наприклад: *Then happy Canada! Your lot is blest / The shortest throughfare from east to west / And eastern fabrics of the choicest brand / Will swell the commerce of this happy land* [3].

Останній історичний період, найважливіші події якого знайшли своє відображення в англomовній канадській поезії, почався в 30-х роках минулого століття, коли Канада з підписанням Вестмінстерського статуту (1931) отримала фактично повну незалежність від метрополії. Цей період в історії Канади відзначився низкою внутрішніх політичних, економічних і соціальних проблем, які корінним чином змістили акценти в тогочасній поезії. Так, у поетичних текстах цього періоду значно зменшується кількість ІА, які номінують державу (5 ЛО у 109 КА). Серед ІО (112 КА) в поезії зазначеного

періоду також більш вживаною залишається лексема *Canada* (90 КА) у порівнянні з назвами її окремих територіальних одиниць (22 КА).

У поезії останнього періоду суттєво зменшується кількість АН, які характеризують канадську державу (14 ЛО у 32 КА), її територіальний розмір (2 ЛО у 4 КА) і географічне розташування (3 ЛО у 7 КА). Також, у порівнянні з попередніми періодами, менш актуальною стає тема канадської природи, про що свідчать кількісні підрахунки: у групі РА номінації ландшафту представлені 19 ЛО у 73 КА, флори – 3 ЛО у 4 КА, фауни – 3 ЛО у 9 КА, кліматичних особливостей – 9 ЛО у 37 КА. Кількісні показники РО-номінацій елементів природних ресурсів (13 ЛО у 29 КА) і РА, що характеризують кліматичні умови Канади (5 ЛО у 12 КА), її природу і ландшафт (17 ЛО у 30 КА), однак зазначена тема продовжує залишатися однією з провідних і на цьому етапі.

Кількісні підрахунки засвідчили, що відносно незмінною залишилася в поезії цього періоду група РА, що називає населення держави (19 ЛО у 86 КА), однак зменшилася кількість лексичних одиниць у групах РА, які позначають умови життя населення (3 ЛО у 4 КА), суспільні ідеали і цінності канадців (18 ЛО у 57 КА), і АН, які характеризують іммігрантів (3 ЛО у 4 КА) і канадців загалом (10 ЛО у 15 КА), наприклад: *Come and see the vast natural wealth of this mine / In the short space of ten years / It has produced six American millionaires / And two thousand pauperized Canadian families* [13].

У порівнянні з двома попередніми періодами зменшується кількість РА, які називають державні і національні символи (5 ЛО у 31 КА), економіку держави (6 ЛО у 27 КА) і вказують на внутрішньо- і зовнішньополітичні конфлікти (10 ЛО у 74 КА). Більшість лексичних одиниць, що входять до останньої тематичної групи характерні для поезії 40-70 рр. минулого століття, що обумовлено участю Канади у Другій світовій війні, наприклад: *I'm a mother who lost a son in the last Great War / And I'm a bride with a brand new ring and a chest of hope* [12]. Тенденція до зменшення спостерігається також в групі РО, які називають місця історичних подій (3 ЛО у 4 КА), історичних діячів (7 ЛО у 8 КА), і АН, що характеризують останніх (2 у 3 КА).

Навпаки, значно збільшується кількість номінативних одиниць і їх контекстуальних реалізацій, які вказують на органи, структури або представників державної влади. Так, РА зазначеної тематичної групи представлені у аналізованих поетичних текстах цього періоду 26 ЛО у 74 КА, РО-імена окремих представників державної влади – 7 ЛО у 18 КА, група АН, які виражають ставлення народу до влади або окремих політичних діячів, включає 7 ЛО у 9 КА, наприклад: *How shall we speak of Canada / Mackenzie King dead? <...> The heights of his ambition / Was to pile a Parliamentary Committee on a Royal Commission* [14].

Висновки та перспективи подальших досліджень у цьому напрямі. Отже, історія формування канадської держави – важливий екстралінгвальний чинник, що вплинув на формування індивідуально-авторської картини світу англомовних канадських поетів XVIII-XXI ст. і відобразився на відборі авторами засобів прямої лексико-семантичної номінації держави. Серед перспектив подальшого дослідження є визначення і опис впливу інших позамовних факторів на динаміку образу канадської держави в корпусі досліджуваної поезії.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Awde R. “Dominion Day” / R. Awde // Jubilee, Patriotic, and other Poems. – Toronto: William Briggs, 78 & 80 King Street East, 1887. – P. 23-24.
2. Browne T.A. “Duty” / T.A. Browne // The Belgian Mother and Ballads of Battle Time. – Toronto: The Macmillan Company of Canada, 1974. – P. 52-54.
3. Colgan J.C. “A Word in Season” [Electronic resource] / J.C. Colgan. – The resource is available: <https://books.google.com.ua/books?id=MjogAAAAMAAJ&pg=PR7&hl=ru&source>
4. Dewart E.H. “Ode to Canada” [Electronic resource] / E.H. Dewart. – The resource is available: https://www.forgottenbooks.com/en/readbook/SongsofLife_101
5. Drummond W.H. “Canadian Forever” [Electronic resource] / W.H. Drummond. – The resource is available: <https://books.google.com.ua/books?id>
6. Flummerfelt C. “The Bold Canadian” [Electronic resource] / C. Flummerfelt. – The resource is available: https://en.wikipedia.org/wiki/The_Bold_Canadian

7. Goldsmith O. “The Rising Village” [Electronic resource] / O. Goldsmith. – The resource is available: <http://www.canadianpoetry.ca>
8. Knight A.C. “A Year in Canada” [Electronic resource] / A.C. Knight. – The resource is available: <http://canadianpoetry.org/library/early-writing-in-canada>
9. Mackay J. “Quebec Hill” [Electronic resource] / J. Mackay. – The resource is available: http://www.canadianpoetry.ca/longpoems/Quebec_Hill/
10. McGee T.D. “Jacques Cartier” [Electronic resource] / T.D. McGee. – The resource is available: http://www.canadianpoetry.ca/confederation/t_darcy_mcgee/
11. Muir A. “The Maple Leaf Forever” [Electronic resource] / A. Muir. – The resource is available: <http://canadianpoetry.org/2014/06/20/>
12. Redbird D. “I am Canadian” [Electronic resource] / D. Redbird. – The resource is available: <http://www.canadaka.net>
13. Scott F.R. “Social Notes I, 1932” [Electronic resource] / F.R. Scott. – The resource is available: <http://rpo.library.utoronto.ca/poems/social-notes-i-1932>
14. Scott F.R. “W.L.M.K.” [Electronic resource] / F.R. Scott. – The resource is available: https://canpoetry.library.utoronto.ca/canpoetry/scott_fr/poem5.htm
15. Viets R. “Annapolis-Royal” [Electronic resource] / R. Viets. – The resource is available: <http://www.canadianpoetry.ca/architexts/Annapolis/index.htm>

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Приходько Інна – викладач кафедри англійської мови та методики її викладання Херсонського державного університету, аспірант.

Наукові інтереси: лінгвістика тексту, когнітивна лінгвістика, когнітивна поетика.